

PRIPOROČILO KOMISIJE (EU) 2023/2836

z dne 12. decembra 2023

**o spodbujanju udejstvovanja in učinkovite udeležbe državljanov in organizacij civilne družbe
v procesih oblikovanja javnih politik**

EVROPSKA KOMISIJA JE –

ob upoštevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije in zlasti člena 292 Pogodbe,

ob upoštevanju naslednjega:

- (1) Kot je določeno v členu 2 Pogodbe o Evropski uniji (PEU), Unija temelji na vrednotah spoštovanja človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti, pravne države in spoštovanja človekovih pravic. Člen 10(3) PEU vsakemu državljanu podeljuje pravico sodelovati v demokratičnem življenju Unije in zahteva, da se odločitve sprejemajo kar najbolj odprto in v kar najtesnejši povezavi z državljani. Člen 165(2) Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) je podlaga za ukrepe Unije za spodbujanje sodelovanja mladih v demokratičnem življenju v Evropi.
- (2) Člen 12 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljnjem besedilu: Listina) zagotavlja pravico do svobode združevanja in pravico do svobode zbiranja. To vključuje pravico posameznikov do združevanja v skupine ali organizirane strukture. Ta pravica – kot jo priznava Sodišče Evropske unije – je eden od bistvenih temeljev demokratične in pluralistične družbe, saj državljanom omogoča, da delujejo skupaj na področjih skupnega interesa in tako prispevajo k pravilnemu delovanju javnega življenja. Dodatno pravica do svobode izražanja in obveščanja, kot je določena v členu 11 Listine, vključuje svobodo mnenja in njegovega izražanja ter sprejemanja in širjenja vesti. Poleg tega člen 41 Listine o pravici do dobrega upravljanja upravi nalaga obveznost, da svoje odločitve obrazloži. Nazadnje, člen 24 Listine zajema pravico otrok, da svobodno izražajo svoje mnenje, in določa, da se njihovo mnenje upošteva v stvareh, ki jih zadevajo, v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo.
- (3) Dejavno bi bilo treba spodbujati vključujoče in učinkovito sodelovanje javnih organov z državljani, organizacijami civilne družbe in zagovorniki človekovih pravic pri njihovih procesih oblikovanja javnih politik. Procesi oblikovanja javnih politik nikakor ne zajemajo posameznih upravnih odločitev, ki bi lahko vplivale na pravice posameznikov. Potreben je prilagojen pristop, saj se pogoji za udeležbo posameznih državljanov in organizacij civilne družbe razlikujejo.
- (4) Države članice bi morale ustvariti in vzdrževati spodbudno okolje za organizacije civilne družbe in zagovornike človekovih pravic, da bi okrepile njihovo učinkovito udejstvovanje in zagotovile, da lahko dejavno sodelujejo v procesih oblikovanja javnih politik ter tako igrajo ključno vlogo v demokracijah v Uniji. Organizacije civilne družbe se pogosto navajajo kot nedržavne, neprofitne, nestransarske in nenasilne strukture, prek katerih se ljudje organizirajo zaradi izpolnjevanja skupnih ciljev in idealov⁽¹⁾. Zagovorniki človekovih pravic so posamezniki, skupine in organi družbe, ki spodbujajo in varujejo splošno priznane človekove pravice in temeljne svoboščine, in sicer v skladu z opredelitvijo iz Deklaracije ZN o zagovornikih človekovih pravic (1998)⁽²⁾, ki je navedena tudi v smernicah EU o zagovornikih človekovih pravic⁽³⁾. Zagovorniki človekovih pravic si prizadevajo za spodbujanje in varovanje državljanskih in političnih pravic ter spodbujanje, varovanje in uresničevanje ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic⁽⁴⁾. Unija se zavezuje, da bo sodelovala z organizacijami, ki spoštujejo vrednote in temeljne pravice Unije, kot so določene v členu 2 PEU in Listini.

⁽¹⁾ Glej na primer sporočilo Komisije Korenine demokracije in trajnostnega razvoja (COM(2012) 492 final).

⁽²⁾ <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-right-and-responsibility-individuals-groups-and>

⁽³⁾ https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_guidelines_hrd_en.pdf

⁽⁴⁾ V tem priporočilu sklicevanja na „organizacije civilne družbe“ pomenijo tudi sklicevanja na „zagovornike človekovih pravic“.

- (5) Treba bi bilo zagotoviti udeležbo državljanov in organizacij civilne družbe v procesih oblikovanja javnih politik na lokalni, regionalni, nacionalni, evropski in mednarodni ravni. To je priznано tudi v Smernicah Združenih narodov za države glede učinkovitega izvajanja pravice do udeležbe v javnih zadevah ⁽⁵⁾, priporočilih Sveta Evrope o pravnem položaju nevladnih organizacij v Evropi ⁽⁶⁾ in o udeležbi državljanov v javnem življenju na lokalni ravni ⁽⁷⁾ ter o posvetovalni demokraciji ⁽⁸⁾, priporočilu OECD o odprti vladi ⁽⁹⁾, Kodeksu dobrih praks sodelovanja civilne družbe v procesih odločanja konference mednarodnih nevladnih organizacij ⁽¹⁰⁾ ter skupnih smernicah Urada OVSE za demokratične institucije in človekove pravice (OVSE-ODIHR) in Beneške komisije o svobodi združevanja ⁽¹¹⁾.
- (6) Oblikovanje politik na podlagi dokazov pomeni, da bi morali javni organi v različnih fazah procesov oblikovanja politik vključiti tiste, na katere pravila in odločitve, ki se sprejemajo, vplivajo, ter dejavno zbirati njihova stališča in dokaze. Zato bi morale biti v interesu držav članic, da dejavno podpirajo udeležbo državljanov in organizacij civilne družbe v procesih oblikovanja javnih politik. To vključuje tudi inovativne poti, kot so kulturne dejavnosti in udeležba kulturnih organizacij, za katere se je izkazalo, da krepijo državljansko udeležbo, demokracijo in socialno kohezijo ⁽¹²⁾. Države članice bi morale spodbujati podpirajoče in vključujoče okolje, ki državljanom zagotavlja priložnosti za učinkovito udeležbo v takih procesih. Tako okolje krepi preglednost in odpornost proti manipuliranju z informacijami in dezinformacijam ter lahko prispeva h krepitvi zaupanja v predstavniško demokracijo.
- (7) Spodbujanje udeležbe državljanov pri oblikovanju javnih politik podpira volilno udeležbo in spodbuja državljane k sodelovanju v predstavniki demokraciji, tudi s kampanjami in kandidiranjem. Države članice bi morale zagotoviti, da imajo državljani dostop do informacij prek ustreznih kanalov, do orodij za sodelovanje ter do virov za ozaveščanje o pravicah iz državljanstva Unije.
- (8) Udeležba pri oblikovanju javnih politik bi morala biti vključujoča in kar najbolj odražati demografsko sestavo in raznolikost volilnih enot, pa tudi potrebe nezadostno zastopanih skupin ali invalidov ⁽¹³⁾. Države članice bi morale omogočiti udeležbo prek prilagojenih in dostopnih postopkov in mehanizmov na spletu in zunaj njega, tudi na podeželskih in oddaljenih območjih.
- (9) Digitalne tehnologije spreminjajo procese oblikovanja politik v Uniji in način izmenjave javnih organov z državljani. Uporaba novih tehnologij, kot so spletne platforme in orodja za e-upravljanje, v procesih oblikovanja politik lahko pomaga okrepiti izmenjavo med državljani in njihovimi vladami. Pri uvajanju takih tehnik bi bilo treba spoštovati sistem zavor in ravnovesij v demokratični družbi, ustrezno pa bi jih bilo treba tudi zaščititi pred tveganji kibernetičnih napadov in spletnega nadzora. Digitalnim rešitvam je sicer treba priznati potencial za povečanje udeležbe javnosti, bi pa lahko bila njihova vloga v zvezi s tem nezadostna in bi lahko povečala digitalno vrzel. Zato je treba po potrebi še naprej predvidevati in omogočati osebno udeležbo.

⁽⁵⁾ ZN, Smernice glede učinkovitega izvajanja pravice do udeležbe v javnih zadevah, 2018.

⁽⁶⁾ Svet Evrope, Priporočilo Odbora ministrov državam članicam CM/Rec(2007)14 o pravnem položaju nevladnih organizacij v Evropi.

⁽⁷⁾ Svet Evrope, Priporočilo Odbora ministrov državam članicam CM/Rec(2001)19 in Priporočilo CM/Rec(2018)4 o udeležbi državljanov v javnem življenju na lokalni ravni. Glede lokalne ravni glej tudi Svet Evrope, Priporočilo Odbora ministrov državam članicam CM/Rec(2009)2 o ocenjevanju, reviziji in spremljanju udeležbe in politik udeležbe na lokalni in regionalni ravni, ter Svet Evrope, Dodatni protokol k Evropski listini lokalne samouprave o pravici do sodelovanja pri vprašanih lokalne oblasti.

⁽⁸⁾ Svet Evrope, Priporočilo Odbora ministrov državam članicam CM/Rec(2023)6 o posvetovalni demokraciji.

⁽⁹⁾ OECD, Priporočilo Sveta o odprti vladi, OECD/LEGAL/0438.

⁽¹⁰⁾ Konferenca mednarodnih nevladnih organizacij, revidirani Kodeks dobrih praks sodelovanja civilne družbe v procesih odločanja, 30. oktober 2009.

⁽¹¹⁾ <https://www.osce.org/files/f/documents/3/b/1/32371.pdf>

⁽¹²⁾ Glej Kultura in demokracija: dokazi – pomen udeležbe državljanov v kulturnih dejavnostih za državljansko udejstvovanje, demokracijo in socialno kohezijo – izkušnje iz mednarodnih raziskav, Urad Evropske komisije za publikacije, maj 2023.

⁽¹³⁾ Glej na primer sklicevanje na udeležbo invalidov in Romov v sporočilih Komisije Unija enakosti: strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030 (COM(2021) 101 final) in Unija enakosti: strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov (COM(2020) 620 final).

- (10) Za spletno udeležbo v procesih oblikovanja javnih politik so pomembni medijska pismenost ter digitalne spretnosti, saj omogočajo dostop do ustreznih informacij in iskanje po njih, sodelovanje z organi in razvijanje sposobnosti za prepoznavanje manipuliranih informacij, vključno z dezinformacijami, ter odpornosti proti njim. Te spretnosti je mogoče nadalje spodbujati z izobraževanjem in usposabljanjem ter neformalnim in priložnostnim učenjem in mladinskim delom s poudarkom na kritičnem razmišljanju⁽¹⁴⁾. Potreben je pristop celotne družbe, tudi v sodelovanju z organizacijami, ki razvijajo pobude od spodaj navzgor in izvajajo dejavnosti spremljanja, prepoznavanja, vnaprejšnjega razkrinkanja in razkrinkanja dezinformacij.
- (11) Inovativne oblike udeležbe, ki neposredno povezujejo državljane, kot so spletni in fizični procesi posvetovanja in soustvarjanja, predstavljajo obetavne prakse za podpiranje in obnovo mehanizmov upravljanja. Pomagajo pritegniti državljane k reševanju zapletenih problemov politik, vključno z odločitvami o podnebnih spremembah in naložbah v infrastrukturo⁽¹⁵⁾.
- (12) Te inovativne oblike udeležbe in udejstvovanja pri oblikovanju javnih politik se lahko izvajajo v različnih fazah oblikovanja politik in se lahko organizirajo v različnih formatih, kot so državljanski forumi, žirije ali skupščine na spletu ali zunaj njega, konference o soglasju, participativno oblikovanje proračuna in soustvarjanje. Države članice bi morale zagotoviti, da imajo javne uprave ustrezna finančna sredstva in pristojnosti za organizacijo takih dogodkov, pri čemer je treba na primer upoštevati zahteve prava Unije o varstvu podatkov.
- (13) Države članice bi se lahko oprle na strokovno znanje in dobre prakse na ravni Unije, zlasti na Konferenco o prihodnosti Evrope⁽¹⁶⁾. Komisija z namenom podpreti aktivno državljansko udeležbo in kot nadaljnji ukrep po konferenci uvaja novo fazo udejstvovanja državljanov, ki krepi njene standarde in orodja, med drugim evropske državljanske forume, ki združujejo naključno izbrane državljane in državljanke iz vseh držav članic, pri čemer je tretjina mladih, starih od 16 do 25 let, v okviru katerih se razpravlja o ključnih prihodnjih predlogih in ki so zdaj postali redni element demokratičnega življenja v Uniji⁽¹⁷⁾. Komisija razvija tudi prenovljen portal „Povejte svoje mnenje“ kot točko „vse na enem mestu“ za spletno udejstvovanje državljanov. Prek portala „Povejte svoje mnenje“ lahko državljani na različnih ravneh sodelujejo z evropskimi institucijami: od izražanja mnenj o zakonodajnih pobudah (javna posvetovanja), razprave in posvetovanj z drugimi Evropejci do vlaganja lastnih predlogov za Unijo, v kakršni želijo živeti, prek evropskih državljanskih pobud. Ta portal ohranja različne edinstvene funkcije, ki so bile razvite za večjezično digitalno platformo Konference o prihodnosti Evrope. Komisija je ustanovila tudi kompetenčni center za participativno in posvetovalno demokracijo⁽¹⁸⁾, da bi prek povezovanja strokovnih delavcev in raziskovalcev po vsej Uniji ter izvajanja raziskav glede dobrih praks in inovacij, tako na spletu kot zunaj njega, podprla prevzemanje teh praks na ravni Unije in nacionalni ravni.
- (14) Države članice bi se lahko zgledovale tudi po pobudah, sprejetih v okviru zakonodaje o okoljski demokraciji, in podobne pobude uporabile na drugih področjih oblikovanja javnih politik. Ti primeri se nanašajo zlasti na obveznosti, ki izhajajo iz Aarhuške konvencije⁽¹⁹⁾ in Uredbe (ES) št. 1367/2006 Evropskega parlamenta in Sveta⁽²⁰⁾, ali na vrstniške parlamente⁽²¹⁾, ki jih organizira Unija, na primer v okviru evropskega podnebnega pakta, da bi razpravljali o tem, kako se lahko posamezniki, lokalne uprave in nacionalne vlade ter Evropska unija najbolje borijo proti podnebnim spremembam.

⁽¹⁴⁾ Svet Evrope, Priročnik za digitalno državljansko vzgojo, <https://rm.coe.int/16809382f9>. Glej tudi Evropska komisija, *Engaging with Food, People and Places* (Udeležba prek prehrane, ljudi in krajev), <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121910>.

⁽¹⁵⁾ Glej pobude v okviru evropskega podnebnega pakta (europa.eu). Glej tudi poročilo OECD Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions – Catching the Deliberative Wave (Inovativna udeležba državljanov in nove demokratične institucije – kako ujeti posvetovalni val?) (2020) in izjavo OECD OECD/LEGAL/0484 z dne 18. novembra 2022 o krepitvi zaupanja in demokracije, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0484>.

⁽¹⁶⁾ Poročilo o končnem izidu Konference o prihodnosti Evrope, Prihodnost je v tvojih rokah, 9. maj 2022.

⁽¹⁷⁾ Glej Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Konferenca o prihodnosti Evrope – Uresničevanje vizije s konkretnimi ukrepi z dne 17. junija 2022 (COM(2022) 404 final) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:52022DC0404>. Glej tudi spletno stran evropskih državljanskih forumov (europa.eu).

⁽¹⁸⁾ https://knowledge4policy.ec.europa.eu/participatory-democracy/about_en?etrans=sl

⁽¹⁹⁾ Konvencija UN/ECE o dostopu do informacij, sodelovanju javnosti in odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah, (Aarhuška konvencija).

⁽²⁰⁾ Uredba (ES) št. 1367/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 6. septembra 2006 o uporabi določb Aarhuške konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah v institucijah in organih Skupnosti (UL L 264, 25.9.2006, str. 13, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2006/1367/oj>).

⁽²¹⁾ https://climate-pact.europa.eu/about/peer-parliaments_en

- (15) Unija v okviru svoji pristojnosti in vse države članice so pogodbenice Konvencije ZN o pravicah invalidov ⁽²²⁾. Ta konvencija od držav pogodbenic zahteva, da se pri oblikovanju ter izvajanju zakonodaje in politik za izvajanje Konvencije ter v drugih postopkih odločanja v zvezi z vprašanji, povezanimi z invalidi, tesno posvetujejo z invalidi, vključno z invalidnimi otroki, in jih dejavno vključijo. Dostopnost za invalide bi bilo treba zagotoviti v skladu z zahtevami glede dostopnosti iz Priloge I k Direktivi (EU) 2019/882 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽²³⁾, poskrbeti pa bi bilo treba tudi za primerno prilagoditev, da se invalidom zagotovi enako sodelovanje v procesih oblikovanja javnih politik kot drugim.
- (16) Države članice bi morale spodbujati udeležbo otrok in mladih v demokratičnem življenju v Uniji, da bi podpre njihovo dolgoročno udejstvovanje v evropskih demokracijah kot dejavnih državljanov in nosilcev pozitivnih preobrazbenih sprememb. K temu pozivajo strategija Evropske unije o otrokovih pravicah ⁽²⁴⁾, strategija Evropske unije za mlade ⁽²⁵⁾ in resolucija Evropskega parlamenta ⁽²⁶⁾. Države članice bi se lahko zgledovale po dobrih praksah obstoječih otroških in mladinskih svetov in procesov, kot so mladinski dialogi EU ⁽²⁷⁾, platforma EU za udeležbo otrok ⁽²⁸⁾ in Kotiček za učenje ⁽²⁹⁾. Poleg tega lahko dober zgled za vključitev stališč državljanov v oblikovanje javnih politik predstavljajo tudi sveti za starejše in invalide.
- (17) Organizacije civilne družbe, ki se ukvarjajo s spodbujanjem in varstvom temeljnih pravic, so pomemben mehanizem za usmerjanje izražanja različnih posameznikov in skupin v družbi, tudi tistih v najbolj ranljivem položaju, ter prispevajo k reševanju družbenih izzivov in gospodarskemu razvoju. Spodbujajo pluralizem in odgovornost pri odločanju ter izboljšujejo kakovost predstavniške demokracije, kot je priznано v akcijskem načrtu za evropsko demokracijo ⁽³⁰⁾, poročilu o uporabi Listine za leto 2022 ⁽³¹⁾, letnih poročilih o stanju pravne države ⁽³²⁾ ter akcijskem načrtu za človekove pravice in demokracijo za obdobje 2020–2024 ⁽³³⁾. Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) je izpostavilo pomembno vlogo civilne družbe v sistemih zavor in ravnovesij zdravih demokracij ter je dosledno poudarjalo, da lahko način, na katerega javni nadzorniki opravljajo svoje dejavnosti, pomembno vpliva na pravilno delovanje demokratične družbe.

⁽²²⁾ Glej Konvencijo Združenih narodov o pravicah invalidov in njen Izbirni protokol (A/RES/61/106). V skladu s Konvencijo ZN o pravicah invalidov „primerna prilagoditev“ pomeni potrebne in primerne spremembe ter prilagoditve, ki ne nalagajo nesorazmernega ali nepotrebnega bremena, kadar so v posameznem primeru potrebne, da se invalidom na enaki podlagi kot drugim zagotovi uživanje ali uresničevanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

⁽²³⁾ Direktiva (EU) 2019/882 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. aprila 2019 o zahtevah glede dostopnosti za proizvode in storitve (UL L 151, 7.6.2019, str. 70, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj>).

⁽²⁴⁾ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Strategija EU o otrokovih pravicah (COM(2021) 142 final z dne 24. marca 2021).

⁽²⁵⁾ Resolucija Sveta Evropske unije in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o okviru za evropsko sodelovanje na področju mladine: strategija Evropske unije za mlade 2019–2027 z dne 18. decembra 2018 (UL C 456, 18.12.2018, str. 1).

⁽²⁶⁾ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 7. julija 2021 o dialogu z državljani in njihovi udeležbi pri odločanju o zadevah EU (2020/2201(INI)), točka 17.

⁽²⁷⁾ Mladinski dialog EU | Evropski mladinski portal (europa.eu)

⁽²⁸⁾ Platforma EU za udeležbo otrok (europa.eu)

⁽²⁹⁾ Kotiček za učenje (europa.eu)

⁽³⁰⁾ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o akcijskem načrtu za evropsko demokracijo (COM(2020) 790 final z dne 3. decembra 2020, str. 1).

⁽³¹⁾ Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Uspešen prostor civilne družbe za spoštovanje temeljnih pravic v EU – Letno poročilo o uporabi Listine EU o temeljnih pravicah za leto 2022 (COM(2022) 716 final z dne 6. decembra 2022).

⁽³²⁾ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Poročilo o stanju pravne države za leto 2023 – Stanje pravne države v Evropski uniji (COM(2023) 800 final z dne 5. julija 2023, str. 26).

⁽³³⁾ Skupno sporočilo Evropskemu parlamentu in Svetu, Akcijski načrt EU za človekove pravice in demokracijo za obdobje 2020–2024 (JOIN(2020) 5 final).

- (18) Komisija v letnem poročilu o stanju pravne države kot enega od elementov spoštovanja pravne države ocenjuje tudi razvoj dogodkov v zvezi z vključujočimi zakonodajnimi postopki in udeležbo civilne družbe, v več primerih pa je na posamezne države članice glede tega naslovila priporočila. Kot je bilo potrjeno v poročilu o stanju pravne države za leto 2022, je „[i]zboljšanje udeležbe deležnikov, vključno z organizacijami civilne družbe, [...] lahko koristno za kakovost zakonodaje in preglednost postopka“. Nasprotno pa pomanjkanje formaliziranih postopkov za prispevanje k odločanju, pozne in razdrobljene strategije posvetovanja, selektivna in nepregledna izbira sogovornikov ter odsotnost učinkovitega nadaljnega ukrepanja vzbujajo pomisleke z vidika pravne države in resno škodujejo demokratičnim procesom. V poročilu o uporabi Listine za leto 2022 je bila prav tako poudarjena potreba po priznanju vloge organizacij civilne družbe, da se jim omogoči ukrepanje in zagotovijo pogoji, v katerih bodo lahko tvorno vključene v odločanje in izvajanje nacionalnih politik in politik Unije.
- (19) Učinkovita in vključujoča udeležba v postopkih oblikovanja javnih politik je mogoča le, če lahko organizacije civilne družbe delujejo v varnem in omogočitevem okolju, v katerem se spoštujejo njihove temeljne pravice in temeljne pravice njihovih članov, med drugim svoboda združevanja in zbiranja ter svoboda izražanja in dostopa do informacij, pa tudi pravica do svobode in varnosti, do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, do varstva osebnih podatkov, do lastnine in do nediskriminacije, ter v okviru demokratičnega sistema, ki spoštuje načelo pravne države. Da bi omogočili njihovo učinkovito udeležbo v procesih oblikovanja javnih politik, morajo imeti organizacije civilne družbe na voljo varen, zdrav in uspešen državljanski prostor, v katerem so zaščitene, podprte in opolnomočene ⁽³⁴⁾ ter v katerem lahko uveljavljajo svoboščine notranjega trga. Treba si je stalno prizadevati za vzpostavitev in spodbujanje takega omogočitevenga državljskega prostora za organizacije civilne družbe in zagovornike človekovih pravic, ki delujejo ob polnem spoštovanju vrednot Unije ⁽³⁵⁾.
- (20) Sodišče je razsodilo, da morajo imeti organizacije civilne družbe možnost, da „opravlja[jo] svoje dejavnosti in deluje [jo] brez neupravičenega poseganja države“ ⁽³⁶⁾, ESČP pa je poudarilo, da ne zadostuje, da se države članice vzdržijo neupravičenega poseganja v opravljanje dejavnosti organizacij civilne družbe, temveč bi morale s pravnimi, upravnimi in praktičnimi ukrepi tudi zagotavljati ugodno okolje za organizacije civilne družbe ⁽³⁷⁾. Tak prostor je ključna sestavina demokratičnih sistemov, v katerih se spoštujejo in uveljavljajo pravna država in temeljne pravice.
- (21) Javni organi so dolžni varovati svobodo združevanja in izražanja ter varnost organizacij civilne družbe, tako da zagotovijo ustrezno pravno okolje, spremljajo grožnje organizacijam civilne družbe in si prizadevajo za njihovo učinkovito obravnavanje, zagotovijo dostop do ustreznih podpornih storitev, pa tudi do financiranja in drugih virov, ki tem organizacijam omogočajo opravljanje njihovega dela. Čeprav večina držav članic organizacijam civilne družbe zagotavlja varen prostor, pa se v zadnjih letih v nekaterih državah članicah opaža vse več fizičnih, verbalnih in digitalnih napadov nanje, sovraštva, nadlegovanja, ustrahovanja, kampanj blatenja, vključno z inkriminacijo humanitarnega dela in dela na področju temeljnih pravic, upravnih in pravnih omejitev in nezakonitega nadzora, pa tudi vse širša uporaba strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti ⁽³⁸⁾. Več študij kaže tudi, da so med organizacijami civilne družbe najbolj na udaru tiste, ki se ukvarjajo s spolnim in reproduktivnim zdravjem in pravicami žensk, pravicami LGBTIQ, pravicami migrantov in prisilcev za azil, javno integriteto in bojem proti korupciji ter varstvom okolja.

⁽³⁴⁾ Poročilo generalnega sekretarja Sveta Evrope, Stanje na področju demokracije, človekovih pravic in pravne države v Evropi, Skupna odgovornost za demokratično varnost v Evropi, str. 53. Glej tudi: Svet Evrope, Priporočilo Odbora ministrov državam članicam, CM (2017) 83-final, Smernice za udeležbo civilne družbe pri političnem odločanju. Glej tudi Priporočilo CM/Rec(2018)11 Odbora ministrov državam članicam o potrebi po večji zaščiti in spodbujanju civilnodružbenega prostora v Evropi. Na ravni ZN glej: Urad visokega komisarja Združenih narodov za človekove pravice, 2018, Smernice za države glede učinkovitega izvajanja pravice do udeležbe v javnih zadevah.

⁽³⁵⁾ Glej sklepe Sveta o uporabi Listine EU o temeljnih pravicah, Vloga prostora civilne družbe pri varstvu in spodbujanju temeljnih pravic v EU, 24. februar 2023, 6675/23, točke 9, 12 in 16. Svet je v svojih sklepih pozval države članice, naj spodbujajo ugodno okolje za organizacije civilne družbe in zagovornike človekovih pravic, da bodo lahko svoje dejavnosti opravljali v skladu z vrednotami Unije brez neupravičenega poseganja države, kot zahtevajo standardi EU in mednarodni standardi. Glej tudi Resolucijo Evropskega parlamenta z dne 8. marca 2022 o krčenju prostora za civilno družbo v Evropi (2021/2103(INI)) in Resolucijo Evropskega parlamenta z dne 17. februarja 2022 s priporočili Komisiji o statutu za evropska čezmejna združenja in neprofitne organizacije (2020/2026(INL)) ter Letno poročilo o uporabi Listine EU o temeljnih pravicah za leto 2022 (COM(2022) 716 final, str. 34). Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Poročilo o stanju pravne države za leto 2023 – Stanje pravne države v Evropski uniji (COM(2023) 800 final, str. 26).

⁽³⁶⁾ Sodba Sodišča z dne 18. junija 2020, Komisija/Madžarska, C-78/18, ECLI:EU:C:2020:476, točka 106.

⁽³⁷⁾ Sodba ESČP z dne 20. oktobra 2005, Ouranio Toxo in drugi proti Grčiji, pritožba št. 74989/01, točka 35.

⁽³⁸⁾ Glej: Agencija Evropske unije za temeljne pravice, Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU (Izzivi, s katerimi se srečujejo organizacije civilne družbe s področja človekovih pravic v EU), 2018; Protecting civic space in the EU (Varovanje prostora civilne družbe v EU), 2021; Europe's civil society: still under pressure – 2022 update (Civilna družba Evrope: še vedno pod pritiskom – posodobitev iz leta 2022), 2022. Glej tudi spremljanje CIVCUS <https://monitor.civucus.org/>.

- (22) Države članice morajo tudi z nadgrajevanjem sredstev Unije zagotoviti, da imajo organizacije civilne družbe dostop do finančnih sredstev in da jih lahko prosto uporabljajo ⁽³⁹⁾. V procesih oblikovanja javne politike lahko učinkovito sodelujejo le organizacije civilne družbe, ki imajo na voljo ustrezna sredstva.
- (23) Unija organizacijam civilne družbe že zagotavlja dovolj možnosti financiranja za izvajanje projektov, ki prispevajo k spodbujanju vrednot Unije. Komisija je za lažji pregled nad različnimi programi vzpostavila lahko dostopen portal, ki deluje kot notni portal za sredstva Unije in med drugim omogoča iskanje možnosti financiranja za področje demokracije ⁽⁴⁰⁾. Komisija v okviru programa Državljeni, enakost, pravice in vrednote zagotavlja namensko finančno podporo organizacijam civilne družbe v državah članicah. Cilj navedenega programa je zaščititi ter spodbujati pravice in vrednote, kot so določene v Pogodbah, Listini in veljavnih mednarodnih konvencijah o človekovih pravicah, zlasti s podpiranjem organizacij civilne družbe in drugih deležnikov, ki delujejo na lokalni, regionalni, nacionalni in nadnacionalni ravni, ter s spodbujanjem državljske in demokratične udeležbe, da bi ohranili in nadalje razvijali odprte, na pravicah temelječe, demokratične, enakopravne in vključujoče družbe, ki temeljijo na pravni državi. Poleg tega programi Erasmus+, Evropska solidarnostna enota in Ustvarjalna Evropa ponujajo možnosti financiranja na področju sodelovanja civilne družbe, državljskega udejstvovanja in demokratične udeležbe. Okvirni program Unije za raziskave in inovacije Obzorje Evropa prav tako podpira organizacije civilne družbe in zagovornike pravic na številnih tematskih področjih raziskav ⁽⁴¹⁾. Aktivirana je bila tudi tehnična pomoč za upravne reforme v državah članicah v okviru Instrumenta za tehnično podporo, ki ponuja možnosti za financiranje izgradnje zmogljivosti za participativne prakse v javnih upravah in javnih organih. Upravičenci do financiranja Unije morajo pri izvajanju takega financiranja spoštovati vrednote Unije. Komisija je izvedla ukrepe za podporo izpolnjevanju teh obveznosti in odpravo morebitnih kršitev.
- (24) Zaveza Unije, da prispeva k varovanju in spodbujanju varnega in omogočitenega prostora civilne družbe, se kaže tudi v njenem zunanjem delovanju, tudi v akcijskem načrtu Unije za človekove pravice in demokracijo za obdobje 2020–2024 ⁽⁴²⁾. Začrtana je tudi v smernicah EU o zagovornikih človekovih pravic ⁽⁴³⁾ ter ponovno potrjena v sporočilu iz leta 2012 z naslovom Korenine demokracije in trajnostnega razvoja: sodelovanje Evrope s civilno družbo na področju zunanjih odnosov ⁽⁴⁴⁾, smernicah za podporo EU civilni družbi v regiji širitve za obdobje 2021–2027 in akcijskem načrtu za mlade v okviru zunanjega delovanja EU ⁽⁴⁵⁾. Trdnost in verodostojnost delovanja Unije v podporo spoštovanju človekovih pravic po vsem svetu temeljita na tem, kako Unija vzdržuje in krepi podlago svojih demokratičnih in temeljnih pravic v Uniji.
- (25) To priporočilo je del svežnja za obrambo demokracije, ki vključuje tudi predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi harmoniziranih zahtev glede preglednosti zastopanja interesov, ki se izvaja v imenu tretjih držav, na notranjem trgu in priporočilo Komisije o vključujočih in odpornih volilnih procesih v Uniji ter krepitvi evropskega značaja in učinkovite izvedbe volitev v Evropski parlament.
- (26) Priporočilo temelji na ugotovitvah poročila o uporabi Listine za leto 2022 in letnih poročil o stanju pravne države, v katerih je analizirano stanje pravne države v Uniji in njenih državah članicah, zlasti z vidika okvira za civilno družbo. To priporočilo tudi dopolnjuje akcijski načrt za evropsko demokracijo, ki je zasnovan za krepitev vloge

⁽³⁹⁾ Člen 13 Deklaracije ZN o zagovornikih človekovih pravic. Smernice OVSE-ODIHR in Beneške komisije o svobodi združevanja, načelo 7, str. 42, <https://www.osce.org/odihr/132371>.

⁽⁴⁰⁾ Funding & tenders (Financiranje in razpisi) (europa.eu)

⁽⁴¹⁾ Na primer, program Obzorje Evropa bo podpiral preskušanje in izvajanje rezultatov raziskav, tudi za poskuse v zvezi z demokratičnimi inovacijami na področju državljske udeležbe (glej HORIZON-CL2-2024-DEMOCRACY-01-12). V nedavnem poročilu so bili zbrani rezultati raziskav EU o participativni in posvetovalni demokraciji. Program bo podpiral tudi novo mrežo za inovativne rešitve za prihodnost demokracije, ki bo raziskovalce s področja demokracije iz vse Evrope povezovala s strokovnjaki na področju državljske udeležbe in posvetovanja ter državljske vzgoje, da bi na podlagi rezultatov raziskav pripravili priporočila za oblikovalce politik (glej HORIZON-CL2-2022-DEMOCRACY-02-01).

⁽⁴²⁾ https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_2020-2024.pdf

⁽⁴³⁾ https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/02_hr_guidelines_defenders_en_0.pdf

⁽⁴⁴⁾ Glej opombo 1.

⁽⁴⁵⁾ Akcijski načrt za mlade (skupno sporočilo Komisije in visokega predstavnika) Mednarodna partnerstva (europa.eu)

državljanov in izgradnjo odpornejših demokracij po vsej Uniji s spodbujanjem svobodnih in poštenih volitev, krepitvijo svobode medijev in bojem proti manipuliranju z informacijami in dezinformacijam, Priporočilo Komisije (EU) 2021/1534 ⁽⁴⁶⁾ ter pobudo Komisije iz leta 2022 proti strateškim tožbam za onemogočanje udeležbe javnosti ⁽⁴⁷⁾. Temelji na prednostnih ukrepih, napovedanih v sporočilu z naslovom Poročilo o državljanstvu EU za leto 2020 ⁽⁴⁸⁾, in dopolnjuje sveženj o državljanstvu, predstavljen konec leta 2023.

- (27) To priporočilo je naslovljeno na države članice. K upoštevanju tega priporočila so pozvane tudi države kandidatke in potencialne kandidatke za pristop k Uniji ter države sosedske politike Unije –

SPREJELA NASLEDNJE PRIPOROČILO:

Predmet urejanja

1. Cilj tega priporočila je spodbujati udeležbo državljanov in organizacij civilne družbe pri oblikovanju javnih politik, da bi pripomogli h krepitvi demokratične odpornosti v Uniji. Države članice spodbuja, naj državljanom in organizacijam civilne družbe zagotovijo več priložnosti za učinkovito udeležbo v procesih javnih organov za oblikovanje javnih politik na lokalni, regionalni in nacionalni ravni v skladu z uveljavljenimi standardi in dobrimi praksami.
2. Državam članicam se priporoča, naj za organizacije civilne družbe ustvarijo in vzdržujejo varno in spodbudno okolje, ki jim bo omogočalo učinkovito udeležbo v procesih oblikovanja javnih politik. Države članice bi morale sprejeti učinkovite, ustrezne in sorazmerne ukrepe za zaščito, podporo in opolnomočanje organizacij civilne družbe, da se zagotovi uspešen državljanski prostor.

Splošni okvir za učinkovito udeležbo državljanov in organizacij civilne družbe

3. Države članice bi morale spodbujati in omogočati okvir, ki državljanom in organizacijam civilne družbe omogoča udeležbo v procesih oblikovanja javnih politik (v nadaljnjem besedilu: okvir za udeležbo), ter zagotoviti, da se okvir za udeležbo izvaja v skladu s smernicami iz tega priporočila.
4. Okvir za udeležbo bi moral zagotavljati spoštljivo obravnavo vseh udeležencev, ki jim mora biti omogočena svobodna udeležba brez nepotrebnega poseganja.
5. Okvir za udeležbo bi moral biti jasen in dostopen, tudi z vidika zagotavljanja razširjanja pravočasnih in ustreznih informacij, resničnih priložnosti in ustreznih načinov udeležbe na podlagi vnaprej določenih parametrov. Države članice bi morale zlasti:
 - (a) stalno in redno zagotavljati udeležbo pri temah v javnem interesu in ne le v volilnem obdobju;

⁽⁴⁶⁾ Priporočilo Komisije (EU) 2021/1534 z dne 16. septembra 2021 o zagotavljanju zaščite, varnosti in opolnomočenja novinarjev in drugih medijskih delavcev v Evropski uniji (UL L 331, 20.9.2021, str. 8, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reco/2021/1534/oj>).

⁽⁴⁷⁾ Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o zaščiti oseb, ki se udeležujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi ali zlorabljenimi sodnimi postopki (strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti) (COM(2022) 177 final, 2022/0117(COD)) in Priporočilo Komisije (EU) 2022/758 z dne 27. aprila 2022 o zaščiti novinarjev in zagovornikov človekovih pravic, ki se udeležujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi in zlorabljenimi sodnimi postopki (strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti) (UL L 138, 17.5.2022, str. 30, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reco/2022/758/oj>).

⁽⁴⁸⁾ Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Poročilo o državljanstvu EU za leto 2020 – Opolnomočenje državljanov in zaščita njihovih pravic (COM(2020) 730 final).

- (b) vzpostaviti jasno opredeljen politični ali regulativni okvir za udeležbo državljanov in organizacij civilne družbe, vključno s cilji, postopki in ustreznimi udeleženi akterji;
 - (c) pri okviru iz točke (b) uporabljati le sorazmerne in jasno sporočene omejitve ter po potrebi državljanom in organizacijam civilne družbe zagotoviti dostop do mehanizma pravnega varstva;
 - (d) omogočiti udeležbo v zgodnjih fazah procesa oblikovanja politik, in sicer pri opredeljevanju potreb, prednostnih nalog in možnih politik;
 - (e) pravočasno ter v lahko dostopni obliki zagotoviti ustrezne in potrebne informacije o posameznem dejanju udeležbe, vključno s kontekstom in vrsto predvidenih ukrepov, postopki, časovnim okvirom za udeležbo, organom, pristojnim za dejanje udeležbe, in njegovimi kontaktnimi podatki;
 - (f) zagotoviti čim širši dostop do informacij in ključnih dokumentov na spletu in zunaj njega, tudi prek spletnih mest ustreznih javnih organov, ter take informacije proaktivno in široko razširjati v javnosti v dostopnem jeziku, brezplačno in brez nepotrebnih upravnih ovir;
 - (g) sprejeti ukrepe za zagotovitev, da se informacije zlasti zagotovijo državljanom in organizacijam civilne družbe, ki jih bo to verjetno zadevalo, s posebnim poudarkom na najbolj marginaliziranih, nezadostno zastopanih in najbolj ranljivih posameznikih in skupinah;
 - (h) predvideti zadostna sredstva in čas, da se zagotovi dejanski učinek, in upoštevati nacionalne počitniške sezone in praznična obdobja, da se omogoči ustrezna udeležba;
 - (i) zagotoviti načine za to, da udeležba poteka nediskriminatorno in na dostopen način, tudi za invalide, brez pretiranih formalnosti in brezplačno.
6. Okvir za udeležbo bi moral biti pregleden, države članice pa bi morale zagotoviti nadzor nad samimi postopki. Države članice bi morale zlasti:
- (a) udeležence obvestiti o izidu procesa oblikovanja javnih politik in o nadaljnjem ukrepanju po opravljenih dejanjih udeležbe;
 - (b) redno vabiti državljane in organizacije civilne družbe k udeležbi v različnih fazah procesov oblikovanja politik, tudi v fazi pregledovanja politik;
 - (c) redno ocenjevati svoje okvire za udeležbo, da bi jih izboljšale in prilagodile, na primer z uporabo uporabniku prijaznejših, učinkovitejših in inovativnih načinov.
7. Okvir za udeležbo bi moral biti vključujoč in zagotavljati, da imajo državljani in organizacije civilne družbe enake možnosti za udeležbo ter da se upoštevajo različna mnenja, tudi mnenja nezadostno zastopanih, najbolj ranljivih in marginaliziranih oseb. Pri tem bi morale veljati zlasti naslednje:
- (a) države članice bi si morale prizadevati za uporabo orodij in načinov, ki omogočajo čim širšo udeležbo državljanov, skupin in organizacij civilne družbe, ter spodbujati izbiro lahko dostopnih in nediskriminatornih procesov udeležbe;
 - (b) države članice bi morale preprečevati in odstraniti ovire za udeležbo nezadostno zastopanih skupin, pri čemer bi morale upoštevati posebne potrebe, tudi invalidov, mladih, starejših, državljanov z migrantskim ozadjem in mobilnih državljanov Unije;
 - (c) procese in dejanja udeležbe bi bilo treba olajševati z uporabo najboljšega strokovnega znanja, ki je na voljo, da se zagotovita vključujoč pristop, ki vsem udeležencem omogoča, da so enako slišani, in ustrezna zastopnost pluralnosti mnenj o obravnavanih vprašanjih.
8. Države članice bi morale razviti, podpirati in izvajati pobude za ozaveščanje, namenjene izboljšanju poznavanja možnosti za udeležbo na nacionalni, regionalni in lokalni ravni ter razpoložljivih načinov in orodij za podporo in spodbujanje učinkovite udeležbe v procesih oblikovanja javnih politik.
9. Države članice bi morale z usposabljanjem in informativnimi srečanji okrepiti zmogljivosti državljanov, organizacij civilne družbe in javnih organov, da bi zagotovile učinkovito in tvorno udeležbo v procesih oblikovanja javnih politik.

10. Države članice bi morale nameniti posebna sredstva za podporo izvajanju svojega okvira za udeležbo na vseh ravneh državne uprave, tudi s kar najboljšo uporabo razpoložljivih sredstev Unije.

Posebni ukrepi za podporo in spodbujanje udeležbe državljanov pri oblikovanju javnih politik

11. Države članice bi morale uvesti državljansko vodene participativne in posvetovalne dejavnosti v zvezi z določenimi odločitvami in politikami ter podpirati in spodbujati individualne in kolektivne načine udeležbe, kot so državljanski forumi, državljanske skupščine ter druge oblike dialoga in soustvarjanja. Pri tem bi lahko države članice črpale iz izkušenj, strokovnega znanja in dobrih praks, zbranih v okviru Konference o prihodnosti Evrope in poznejših evropskih državljanskih forumov, ter iz mednarodnih standardov, kot so smernice OECD o udeležbi javnosti⁽⁴⁹⁾. Države članice bi morale zagotoviti, da se take dejavnosti spodbujajo na podlagi trdne metodologije in osnovnih načel, ki podpirajo njihovo kakovost, vključujočnost in integriteto.
12. Pri vabljenju državljanov k participativnim in posvetovalnim dejavnostim državljanskega udejstvovanja bi morale države članice poskrbeti za kar največjo mogočo raven vključujočnosti. V ta namen bi morale uporabiti najboljše razpoložljive statistične tehnike naključnega vzorčenja in sortiranja. Kadar je to mogoče, bi morale države članice po potrebi z uporabo statističnih podatkov in vedenjskih študij opredeliti in obravnavati razlike v udeležbi različnih skupin. Izbor državljanov bi moral temeljiti na demografskih merilih, da se zagotovi, da udeleženci odražajo demografsko strukturo države članice, pri čemer bi se bilo treba opirati tudi na popis ali druge podobne ustrezne podatke oziroma na kakršna koli druga dodatna merila, ki zagotavljajo raznolikost. Države članice bi morale zagotoviti ugodne pogoje za udeležbo brez ustvarjanja bremen⁽⁵⁰⁾, po potrebi tudi povračilo stroškov udeležbe, vključno s podporo ekonomsko izključenim državljanom.
13. Države članice bi si morale posebej prizadevati za večjo udeležbo otrok in mladih v političnem in demokratičnem življenju na lokalni, regionalni in nacionalni ravni, tudi na podeželskih in oddaljenih območjih. Javni organi bi morali zlasti pri izobraževanju in usposabljanju ter v drugih okoliščinah, v katerih so dejavni otroci in mladi, sprejeti ukrepe za spodbujanje tvorne, vključujoče in varne udeležbe otrok in mladih brez kakršne koli diskriminacije.
14. Za okrepitev participativnih in posvetovalnih dejavnosti v digitalnem javnem prostoru bi morale države članice preučiti uporabo novih tehnologij, ki so državljanom lahko dostopne. V zvezi s tem bi morale države članice razvijati medijsko pismenost in kritično razmišljanje že od zgodnjega otroštva, pri čemer bi se lahko med drugim zanašale na informacijskoizobraževalne tečaje. Uporaba novih tehnologij bi morala v celoti spoštovati temeljne pravice, vključno s pravico do varstva podatkov in pravico do nediskriminacije, ter načela, kot so vključujočnost, dostopnost ter tehnološka in omrežna nevtralnost.

Posebni ukrepi za podpiranje in zaščito državljanskega prostora, da se omogoči učinkovita udeležba organizacij civilne družbe

15. Da bi zagotovile učinkovito udeležbo organizacij civilne družbe v procesih oblikovanja javnih politik, bi morale države članice zanje ustvariti in vzdrževati varno in spodbudno okolje.
16. Države članice bi morale spodbujati oblikovanje strateških partnerstev med javnimi organi na lokalni, regionalni in nacionalni ravni ter organizacijami civilne družbe, da bi spodbudile njihovo udeležbo v procesih oblikovanja javnih politik.
17. Države članice bi morale vzpostaviti strukturirane dialoge z organizacijami civilne družbe o posebnih temah, povezanih s procesi oblikovanja javnih politik. Države članice bi morale zagotoviti, da taki dialogi presegajo zgolj posvetovanja o določenih predlogih politik ali zakonodajnih predlogih ter da so redni, dolgotrajni in usmerjeni v rezultate.

⁽⁴⁹⁾ <https://www.oecd.org/publications/oecd-guidelines-for-citizen-participation-processes-f765caf6-en.htm>

⁽⁵⁰⁾ Primerljivo z dolžnostjo porotnikov, ki na primer omogoča odsotnost z dela, kar se uporablja v nekaterih državah članicah.

18. Države članice bi morale sprejeti potrebne ukrepe za zaščito organizacij civilne družbe pred grožnjami, inkriminacijo, ustrahovanjem, nadlegovanjem ter napadi in drugimi oblikami kaznivih dejanj, tako na spletu kot zunaj njega. Države članice bi morale zlasti:
- (a) zagotoviti, da:
 - (i) imajo organizacije civilne družbe, njihovo osebje in prostovoljci ter njim bližnje osebe, katerih varnost je zaradi njihovega dela resnično dejansko ali potencialno ogrožena, na voljo pravočasno in učinkovito zaščito, tudi z ozaveščanjem organov kazenskega pregona in pravosodnih organov o tveganjih, s katerimi se soočajo organizacije civilne družbe; v posebej resnih primerih bi bilo treba zagotoviti takojšnjo zaščito z nujnimi začasnimi odredbami o prepovedi in zaščiti;
 - (ii) se nezakonita dejanja nemudoma obsodijo, da jih obsodijo tudi predstavniki držav članic ter da se taka dejanja po potrebi nemudoma preiščejo in preganjajo;
 - (b) spremljati razvoj dogodkov v državljanskem prostoru z jasnimi kazalniki in okviru poročanja, tudi s sklicevanjem na obstoječe mednarodne standarde; vzpostaviti in vzdrževati stike in stalen dialog z organizacijami civilne družbe v podporo takemu spremljanju; ustrezne informacije bi lahko zbirale nacionalne institucije za človekove pravice in drugi zagovorniki človekovih pravic; posebno pozornost bi bilo treba nameniti tudi prijavam fizičnih in spletnih napadov, obrekovanja in blatenja, primerov sovražnega govora in strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti; posebno pozornost je treba nameniti položaju zagovornikov človekovih pravic, organizacij civilne družbe in njihovih članov, ki pripadajo skupinam ali se zavzemajo za pravice žensk ter pravice do spolnega in reproduktivnega zdravja in pravice manjšin, kot so LGBTIQ osebe, migranti in prosilci za azil, ter za javno integriteto in boj proti korupciji ter varstvo okolja;
 - (c) spodbujati in olajševati sodelovanje in usklajevanje med vsemi akterji, ki so vključeni v spremljanje razvoja v državljanskem prostoru in zaščito organizacij civilne družbe, ki se soočajo z grožnjami in napadi v povezavi z njihovim delom, tudi z razvojem protokolov za sodelovanje in izmenjavo dobrih praks med organi kazenskega pregona, sodstvom, organi na lokalni, regionalni in nacionalni ravni, organizacijami civilne družbe, nacionalnimi institucijami za človekove pravice, organi za enakost in institucijami varuhov človekovih pravic, ter olajševati sodelovanje med vsemi ustreznimi organi in službami na njihovem ozemlju;
 - (d) olajšati dostop do posebnih postopkov ali kanalov za prijavo groženj in napadov ter dokumentirati in analizirati okolje, v katerem delujejo organizacije civilne družbe;
 - (e) organizacije civilne družbe obveščati o razpoložljivih storitvah za zaščito in podporo, tudi prek namenskih spletnih mest, na katerih so te informacije predstavljene na preprost, dostopen in uporabniku prijazen način; organizacijam civilne družbe bi bilo treba proaktivno posredovati jasne informacije, zlasti o organih kazenskega pregona, pravosodnih organih in ponudnikih podpornih storitev, na katere se lahko obrnejo v primeru groženj in napadov;
 - (f) zagotoviti, da so obstoječe službe za podporo žrtvam in telefonske številke za pomoč v sili na voljo in prilagojene posameznikom, ki delajo za organizacije civilne družbe, pa tudi njihovim bližnjim, kadar je njihova varnost zaradi njihovega dela resnično dejansko ali potencialno ogrožena; službe za podporo bi morale po potrebi zagotavljati informacije, pravne in praktične nasvete, psihološko podporo in zatočišča ter podporo za okrepitev digitalne varnosti; organizacijam civilne družbe, ki se soočajo s strateškimi tožbami za onemogočanje udeležbe javnosti, bi bilo treba zagotoviti pravno svetovanje; vse podporne storitve bi morale biti lahko dostopne ter se zagotavljati zaupno in nediskriminatorno, tudi posebej za invalide;
 - (g) sodelovati in izmenjevati informacije, strokovno znanje in dobre prakse z drugimi državami članicami in po potrebi z mednarodnimi organizacijami o primerih, povezanih z varnostjo organizacij civilne družbe in zagovornikov človekovih pravic, ter o orodjih, vzpostavljenih za zagotovitev njihove zaščite.
19. Države članice bi morale nameniti posebna sredstva za izgradnjo zmogljivosti organizacij civilne družbe za okrepitev njihove odpornosti pri soočanju z grožnjami in napadi ter za izboljšanje njihovega poznavanja podpornih storitev in mehanizmov pravnih sredstev, ki so jim na voljo.
20. Države članice se spodbuja, naj sprejmejo namenske akcijske načrte ali enakovredne pobude, da na nacionalni ravni vzpostavijo okvire za spodbujanje varnega in omogočitenega državljanskega prostora in učinkovite udeležbe organizacij civilne družbe.

V Bruslju, 12. decembra 2023

Za Komisijo
Didier REYNDERS
član Komisije
